

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди
Кафедра освітології та інноваційної педагогіки
Жешувський університет (Республіка Польща)
Університет третього віку в Громадкі (Республіка Польща)
Європейський інститут безперервної освіти (Словацька Республіка)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)

МАТЕРІАЛИ
V Міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ
СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

31 березня – 2 квітня 2021 року

Том 1

ХАРКІВ
2021

ББК 74.58+74.20+88.40+88.840

УДК 37.013.77:[378+373.5]

П86

ISBN 978-617-7886-20-3

Редакційна колегія:

Золотухіна С. Т. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Ворожбіт-Горбатюк В. В. – професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Лупаренко С. Є. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Попова О. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Рогова Т. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Штефан Л. А. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Твердохліб Т. С. – д-р пед. наук, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Лазарєва О. М. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Дейниченко Г. В. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Відповідальність за зміст, стилістику, орфографію та пунктуацію статей несуть автори

Затверджено редакційно-видавничою радою

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

(протокол №2 від 10.03.2021 року)

Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). У 2 томах. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Мітра», 2021. Т.1. 313 с.

У збірнику відображено психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої школи в умовах сучасних викликів. Він містить результати досліджень учених, викладачів, учителів, наукові пошуки докторантів, аспірантів, студентів з питань розвитку педагогічної науки й освіти, психолого-педагогічних аспектів інклюзивної освіти, організації дистанційного навчання, реалізації інноваційних технологій, розвитку обдарованої особистості в сучасному освітньому середовищі, професійної підготовки фахівця а також сучасних проблем порівняльної педагогіки.

Матеріали стануть у нагоді науковцям, докторантам, аспірантам, викладачам, магістрам і студентам вищих закладів освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

Видано за рахунок авторів.

ISBN 978-617-7886-20-3

© Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2021

ЗМІСТ

Секція І

Вектори розвитку педагогічної науки: методологія, історичний і компаративний дискурс	9
Балацинова А. Д. Ігнатій Петрович Козачинський – член ради при попечителі київського навчального округу з управління фондушевеними справами	9
Барабус А.А ., Васюгіна Т. М. Структура громадянської компетентності особистості та підходи до її формування у педагогічній теорії і практиці	12
Бєляєв С. Б. Еволюція методологічних підходів у розробленні освітньо-професійних програм підготовки фахівців	15
Борисенко Н. О. Нове і традиційне у вихованні майбутнього вчителя	19
Го Іцзян Тенденції модернізації музично-педагогічної освіти в сучасному Китаї	22
Завгородня Т. К. Персоналістичний дискурс історико-педагогічних досліджень	25
Золотухіна С. Т. Єдність навчання і виховання – умова формування особистості фахівця	28
Князян М. О., Князян Р. Х. Теоретичні засади інноватизації загальної середньої освіти в Польщі	32
Кузнецова О. Ю., Троцько А. В., Штефан Л. А. Мета, завдання та функції театральної педагогіки як науки	35
Лупаренко С. Є. Дитинство та розвиток дитини з точки зору різних наукових підходів і теорій	39
Малихін О. В., Арістова Н. О. Актуальні питання післядипломної освіти вчителів в умовах непрогнозованих впливів (пандемія COVID-19): трансформація людських цінностей	42
Мельник В. А., Васильєва О. А. Теоретичний аналіз наукових позицій про пізнавальну самостійність дітей	45
Пісоцька М. Е., Кадашевич К. О. Індивідуалізація навчання учнів класичній хореографії у середніх спеціальних навчальних закладах України: історико-педагогічний аспект	48
Тарарак О. В., Тарарак М. Ю. Формування художньо-естетичної культури особистості в системі освіти Німеччини	51

просвітницької, освітньої, громадської, керівної тощо); в) урахування основних освітніх течій досліджуваного періоду; г) збагачення результатів дослідження фактичним матеріалом, що дозволить конкретизувати висновки, виокремити чинники впливу; д) оформити додатки узагальнюючого характеру, які повинні бути чітко виписані в тексті та оправдувати свою назву тощо.

Акцентуючи увагу на умовах підвищенні ефективності історико-педагогічних досліджень суто персоналістичного дискурсу, ми наголошуємо на значенні останнього для кожного дослідження, незважаючи на напрям і об'єкт дослідження. Це обумовлено тим, що навчальними планами і конкретними завданнями з різних дисциплін у ЗВО передбачено виконання студентами всіх освітніх рівнів різних видів науково-дослідницьких робіт, які є складовою підготовки фахівця. А для реалізації цих завдань студенти зобов'язані в кожному дослідженні зробити аналіз внеску науковців, наукових шкіл у розробку конкретної проблеми. Тобто персоналістичний дискурс є характерним не тільки для історико-педагогічних досліджень, але й для сучасних досліджень із різних галузей науки.

Список використаних джерел

1. Державна національна програма «Освіта. (Україна ХХІ століття)». Київ: Райдуга, 1994. 60 с.
2. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем: *монографія*. К.: А.П.Н. 2003. С.68.
3. Українська педагогіка в персоналіях: У 2 книгах. Кн. 1. *Навч. посібник* / За ред. О. В. Сухомлинської. К.: Либідь, 2005. 634 с.
4. Українська педагогіка в персоналіях: У 2 книгах. Кн. 2. *Навч. посібник* / За ред. О. В. Сухомлинської. К.: Либідь, 2005. С.552.
5. Українська педагогічна думка в іменах (Східна Галичина – українське зарубіжжя ХХ ст.): *навчальний посібник*. [Т.К. Завгородня, З.І.Нагачевська, Н.М.Салига та ін.]. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2009. 480 с.

ЄДНІСТЬ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ – УМОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ.

Золотухіна С. Т.

доктор педагогічних наук, професор
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

У статті розкрито роль взаємозв'язку навчання і виховання у процесі підготовки фахівців, звернуто увагу на неоднозначність точок зору науковців на дану проблему, наведено відомості історико-педагогічного характеру, які засвідчують про коріння становлення і розвитку виховуючого навчання.

Ключові слова: *виховуюче навчання, підготовка фахівців, історико-педагогічні відомості.*

The role of the relationship between teaching and education in the process of training of specialists has been revealed in the article. Attention to the ambiguity of the views of scientists on this issue has been drawn. Information of historical and pedagogical nature has been provided, which testifies to the roots of the formation and development of educational training.

Key words: *educational training, training of specialists, historical and pedagogical information.*

Сучасне інформаційне середовище, інтеграція національної освіти в міжнародну систему зумовлюють висунення українською державою якісно нових вимог до підготовки у закладах вищої освіти конкурентно спроможних фахівців, від яких для забезпечення майстерного виконання трудових функцій в умовах сьогодення вимагається володіння загальними, професійними, інтегрованими компетенціями.

Особливе місце у процесі підготовки майбутніх фахівців займає формування в них особистісних якостей, що пов'язані з духовно-моральною, вольовою, емоційною сферами.

Отже, у процесі підготовки майбутнього фахівця мають бути задіяні загально культурна та професійно-процесуальна складові, що об'єктивно потребує реалізації цілісного «педагогічного процесу» (П. Каптерев), тобто єдності навчання, виховання і суб'єктів освітнього процесу.

Однак, аналіз досвіду роботи викладачів, публікацій з даної проблеми (Л. Белова, Л. Кондрашова, Т. Ящук, О. Цокур, Є. Астахова та інші) дає підстави констатувати, що, з одного боку, існує чітка позиція щодо синтезу наук і системи духовно-моральних цінностей як основи змісту вищої освіти; з іншого, – спостерігається тенденція спрощення ролі виховання у формуванні особистості майбутнього фахівця.

Розв'язання цієї суперечності вбачаємо у використанні виховного потенціалу змісту освіти та організації освітнього процесу. Не дивлячись на наявність різноманітних світоглядних поглядів представлення гуманітарних і технічних наук, все ж таки існує чітка позиція (В. Курило, Б. Коротаєв, С. Савченко та інші), яку ми підтримуємо: у змісті вищої освіти повинні знайти відображення не тільки система ґрунтовних знань, професійних умінь, навичок, а й можливість оволодіння майбутніми фахівцями «досвідом самоформування морального, психічного, фізичного здоров'я; а також способами саморозвитку, самореалізації».

Прибічники такої позиції рекомендують відмовитися від традиційної форми організації навчального процесу в освітньому закладі. Перш за все, мається на увазі зміна позиції викладача: від транслятора інформації на творця умов для якісного самостійного занурення студентів у ціннісний смисловий зміст створеного і зафіксованого ними на паперових або електронних носіях [1, с. 7]. Забезпечення вказаного пропонується здійснювати шляхом розробки діагностики готовності студентів до творчої самостійної роботи, виконання пошукових завдань різного ступеня складності і функціональної спрямованості.

Підкреслимо, що ідея максимального використання виховного потенціалу змісту освіти, єдності навчання і виховання не нова, вона має давні коріння. Так, дана ідея чітко прослідковується в діяльності Острозької слов'яно-греко-латинської академії (1576-1636 рр.) – першої у східних слов'ян школи вищого типу. Саме у цьому закладі виховний вплив на молодь під час навчання здійснювався за рахунок: використання змісту книг, підручників, що видавалися академією; чіткої організації начально-виховної діяльності у школах різного типу; прояву викладачами, ректорами педагогічної майстерності, прогресивного мислення у професійній та громадській діяльності. Зауважимо, що одержання молоддю глибоких знань, виховання особистості патріота було метою діяльності Острозької академії.

Однак, найвищого розвитку ідея єдності навчання і виховання набула у ХІХ столітті. Вітчизняні педагоги П. Васильченко, О. Духнович, П. Каптерев, С. Миропольський, М. Пирогов, К. Ушинський та інші наполягли на визнанні особливої ролі реалізації у процесі навчання його виховуючої функції. Зокрема, М. Пирогов категорично не погоджувався з тими, хто визнавав університет тільки як навчальний заклад. Зміст освіти вчений-педагог називав морально-науковою силою. Підкреслював, що наука необхідна не тільки для придбання відомостей. У ній писав він, «міститься інколи непомітний, але надзвичайно важливий елемент - виховний». Для реалізації «виховного елементу» педагог пропонував використовувати різноманітні методи, які мають тримати учнівську молодь у постійній розумовій напрузі, активізувати її увагу, забезпечувати зацікавленість, створювати умови для прояву нею самостійності тощо. М. Пирогову імпонували сократівський метод викладання, який вимагав від студентів кмітливості і логічного мислення, а від викладача - ще й володіння мистецтвом навчати робити логічні формулювання ідей, думок, висновків [4].

З огляду на сучасні виклики, актуальним є запропонований педагогом спосіб взаємодії викладача і студента, завдяки якому студент не є пасивним слухачем лекції, а навпаки - активним пошукувачем зауважень, питань до лекції, тему якої йому пропонують заздалегідь.

Теоретичні засади єдності навчання і виховання (виховуючого навчання) розкрито, як відомо, К. Ушинським. У численних працях, зокрема «Три елементи школи», «Про народність у суспільному вихованні», «Про моральний елемент у вихованні», педагог наголошував, що навчання має значну виховну силу і є «самим могутнім двигуном духовного і морального розвитку» людини, «засобом її виховання» [4]. Цікаво, що головними елементами освітнього закладу він вбачав адміністративний, навчальний, виховний.

Серед шляхів реалізації у процесі навчання виховних завдань К. Ушинський називав особистість викладача, рівень викладання ним дисциплін, застосовувані методи навчання, дух, атмосферу самого закладу, а також взаємовідносини та взаємодію між учнями і викладачами, акцентуючи на важливості органічного поєднання продуманої діяльності викладача й активності самого учня у процесі навчання. Саме реалізацію цих шляхів він вбачав запорукою виховання пізнавальних сил, можливостей, формування інтересу і потягу до знань, до способу їх отримання, посилення розумової активності тощо.

Своєчасними вважаємо і поради С. Миропольського щодо умов, за яких навчання буде виховуючим. За думкою педагога, освіта розуму навчить тоді, коли вона буде:

- поєднана «з доброю мораллю»;
- приближена до життя;
- правильно організована (чіткий розклад занять, розподіл функціональних обов'язків тих, хто навчається та викладачів, дисципліна і порядок в аудиторіях тощо);
- реалізована за допомогою викладача з високоморальними якостями, професійною підготовкою, усвідомленням високої мети і місії власної діяльності.

Отже, щоб здійснювати виховний вплив на особистість, не обов'язково організовувати спеціальні заходи. Важливо максимально і доцільно використовувати потенційні виховні ресурси навчання: його зміст, форми і методи організації освітнього процесу, професійно-педагогічну майстерність викладача тощо.

Єдність навчання і виховання, максимальне використання виховного потенціалу змісту освіти, реалізація виховної функції навчання (освітнього процесу), виховуюче навчання – синонімічний ряд, який слід розглядати як одну з умов ефективної, якісної, фундаментальної підготовки фахівців. Погляди, переконання, відносини, схильності, інтереси, світогляд, ціннісні орієнтації, життєва позиція майбутнього фахівця, його морально-вольові якості, загальна культура формуються саме завдяки взаємозв'язку, єдності освітньої, розвивальної і виховної функції навчання.

Список використаних джерел

1. Коротяєв Б. И., Курило В. С., Савченко С. В. Нестандартный взгляд на стандарт высшего образования: монография. Старобельск: Изд-во ГУ «ЛНУ имени Тараса Шевченко», 2016. 293 с.
2. Кондрашова Л. В., Федоринова Н. Е., Мінняйленко А. Г. Гармонізація інтелектуального та емоційного факторів навчання у забезпеченні якісної освіти учнів. Кривий Ріг : КДПУ, 2008. 274 с.
3. Миропольський С. И. Идея воспитывающего обучения в применении к народной школе. *Журнал Министерства Народного Просвещения*. 1871. №153. С.1-25
4. Хрестоматія з історії педагогіки: в 2-х т. [за заг. ред. А. В. Троцько]. Харків : ХНАДУ, 2011. Т. 2. 524 с.
5. Ящук І .П. Виховний процес у вищих навчальних закладах України: знахідки і проблеми (20-ті-80ті рр. ХХ ст.). Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. 416 с.